

Timoreser i Sverige

Parlamentariker studerar valet

"Jag är själv internflykting, liksom flera av mina kolleger, och kan inte återvända hem. Det är inte säkert."

Det sade en av de östtimoresiska parlamentsledamöter, som besökt Sverige för att studera valet, när de träffade Östtimorkommittén och Kjell-Åke Nordqvist, institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet, i riksdagshuset den 15 september.

De tolv parlamentsledamöterna

Antonio Cardoso Machado (Fretilin)
Alexandre Corte Real (UDT)
Aires Francisco Cabral (PNT)
Augusto Mausiry (PD)
Cipriana Pereira (Fretilin)
Fernando Dias Gusmão (PSD)
Francisco Miranda Branco (Fretilin)
Francisco Jerónimo (Fretilin)
Francisco Gomes (ASDT)
Gervásio da Silva (Fretilin)
Manuel Tilman (KOTA)
Osório Florindo (Fretilin)

och de två medföljande tjänstemännen från parlamentet i Dili deltog i mötet liksom delegationens svenska tjänstemannavårdar och tolkar. Från kommittén hade

Hendrik Amahorseja
Ritva Jacobsson
Gudmund Jannisa
Thomas Johansson
Tommy Pollák

kommit.

Svensk-timoresiskt samarbete

Den svenska riksdagen och det östtimoresiska parlamentet har sedan flera år ett utvecklingsutbyte. Besöket var en del av detta. Östtimoreserna skulle inför sina 2007 stundande val, president och parlament, studera vårt riksdagsval. Parlamentsledamöterna informerades om valets organisation, riksrevisionen och åkte i smågrupper ut till flera städer för att titta på valkampanjen. De besökte vallokaler och såg hur rösträkningen gjordes. Vidare så träffade de också representanter för Sida.

Det nya läget

Kjell-Åke Nordqvist, som varit med och initierat samtal mellan olika timoresiska grupper samt fredsamtal och besökt Östtimor både i februari och augusti 2006, frågade om vad som hänt och hur vi ska förstå den stora skillnaden mellan läget i februari och augusti särskilt i förhållande till kommissionen för mottagning,

sanning och försoning samt parlamentets stabiliserande roll.

Francisco Miranda Branco (längst till vänster) från regeringspartiet Fretilin, som leder delegationen, svarade att det stämmer att parlamentet inte varit så aktivt i dessa frågor. Parlamentet har ju aldrig mött en sådan situation tidigare och processen var mycket snabb.

Också från kommitténs sida handlade frågorna om vad som hänt sedan kravallerna började i april, de har ju lett till premiärministerns avgång och att utländsk fredsbevarande trupp åter finns i landet.

Gudmund Jannisa, som 1997 skrev sin doktorsavhandling i sociologi om Östtimors historia, *The Crocodile's Tears - East Timor in the Making*, frågade om ungdomsgängen, som nu härjar i Dili. Hur ska vi tolka situationen?

Branco besvarade också denna fråga. Han gav en översikt över läget och hänvisade till Östtimors geopolitiska läge och konflikten om oljetillgångarna. Oroligheterna i april och maj har lett till en total förändring av läget. Oroligheterna var delvis konfrontationer mellan polis och militär. Trots den internationella fredsbevarande styrkan har våldet ökat och kastat landet nästan fem år bakåt i utveckling. Men det är inte etniska konflikter bakom våldet.

Ritva Jacobsson undrade hur läget är för barnen, går alla i skola och finns det kapacitet för högre utbildning, eventuellt genom samarbete med andra länder.

Tyvär presenterade sig inte de parlamentsledamöter som svarade, men jag fick intrycket att det kunde vara parlamentets utbildnings- och ungdomsutskotts ordförande, **troligen Antonio Cardoso Machado**, (längst höger på bilden ovan) som besvarade dessa frågor utförligt. Han började med att säga att kyrkans skolor är viktiga och att språkproblemet finns. Allmän skolplikt råder. Skolbudgeten är på 35 miljoner USD, som ju är Östtimors valuta. Det finns utbytesprogram främst med Portugal och Brasilien. Utbildning på högre

nivå finns i alla 13 distrikt med högskolelärare från bland annat Brasilien. Många unga timoreser studerar utomlands, bland annat drygt 400 medicinstudenter på Kuba. Man har för avsikt att göra skolan gratis och har nu pilotprojekt med gratis skola i tre distrikt. Och man har för avsikt att ge alla 300.000 elever i grundskolorna varm skolmat gratis.

Thomas Johansson, som också är aktiv i Lärarnas Riksförbund och i det initierat två hjälpprojekt i Östtimor: att bygga upp ett *Lärarnas hus* (som plundrats och förstörts under de senaste oroligheterna), och att förse alla skolor med vatten, påpekade att krisen ju är allvarlig. Han undrade om vanliga människor är inblandade i oroligheterna, om de är begränsade till Dili och hur läget i flyktinglägren är - har människorna återvänt till sina hem?

Manuel Tilman (längst till höger) besvarade frågan med att oroligheterna började bland de väpnade styrkorna med 600 missnöjda soldater, som protesterade mot förhållanden och vägrade lyda order (vilket vi ju rapporterat om). Det finns många motsättningar i landet, bland militären mellan veteraner och icke-veteraner, inom polisen mellan dem som var poliser redan under den indonesiska ockupationen och dem som blivit poliser senare, i befolkningen i allmänhet mellan dem som deltog i motståndskampen och övriga samt mellan olika delar av landet. Östtimor har allvarliga sociala problem och ungdomsproblem med stor arbetslöshet och fattigdom särskilt i inlandet och uppe i bergen.

Östtimoreserna gjorde ett litet avbrott i mötet för att träffa riksdagens talman Björn von Sydow (s).

Antonio Cardoso Machado kompletterade sitt tidigare svar med att säga att en kommission tillsattes för att utreda förhållandena i de väpnade styrkorna, men att dess arbete avbröts av krisen. Den kommer dock att presentera sitt resultat i november. Han fortsatte med att säga att internflyktingarna får mat från internationella hjälporganisationer och arbetsministeriet. Han sade vidare att den fredsbevarande styrkan är otillräcklig, men att det finns ett program för att återskapa och förnya polisen.

Francisco Miranda Branco kompletterade också

tidigare svar om skolan med att skolåret börjar just nu och att man räknar med att 70 % av eleverna kommer att gå i skola. Han sade också att krisen är begränsad till Dili, att 8 miljoner USD är avsatta för återuppbyggnad och repatriering av internflyktingar, liksom att det är kubanska läkare som ger läkarvård i flyktinglägren och att sex polisposter upprättats runt om Dili för att öka tryggheten.

Vi tackade den östtimoresiska delegationen för att den tagit sig tid att tala med oss och önskade dem ett fortsatt givande besök och en trevlig resa hem.

Religiös samverkan för fred och försoning

Under slutet av september besökte en interreligiös fredsdelegation från Östtimor Sverige och Norge.

Besöket var en del av ett fredsbyggande projekt sponsrat av Sveriges Missionsråd och drivet av Institutet för Liv och Fred samt Progressio tillsammans med de religiösa institutionerna på Östtimor. Delegationen bestod av fyra personer, två präster från den katolska kyrkan, en präst från den protestantiska kyrkan och en imam från det muslimska samfundet på Östtimor.

Bakgrund

Östtimor består till 95% av katoliker medan 4% är protestanter och mindre än 1% är muslimer. Sedan mer än ett år tillbaka har det funnits en vilja från de östtimoresiska religiösa institutionerna att bidra på ett aktivt och konkret sätt till Östtimors fortsatta försoningsprocess. Initiativet har även till viss del sitt ursprung i den östtimoresiska regeringen, som bett de religiösa institutionerna om hjälp i arbetet med försoningsprocessen.

I juni 2006 hölls därför en interreligiös konferens i Baucau med stöd från Liv och Fred samt Progressio. På konferensen möttes katoliker, protestanter och muslimer för att diskutera hur de olika religiösa organisationerna bäst kan bidra till freds- och försoningsprocessen. Ett förslag var skapandet av ett interreligiöst forum med uppdraget att arbeta för fred och försoning på Östtimor genom bland annat religiös dialog.

Lokal arbetsgrupp

För att kunna gå vidare tillsattes en lokal arbetsgrupp vars främsta uppgift är att etablera detta forum. En annan uppgift är att titta vidare på hur detta forum konkret kan arbeta med tre fokusområden: fred, rättvisa och skapelsens integritet, en områdesrubrik som innefattar genus- och miljöfrågor.

Det civila samhället är generellt svagt på Östtimor även om de religiösa institutionerna har ett starkt inflytande, speciellt den katolska kyrkan. För att öka detta forums kapacitet att agera bjöds därför arbetsgruppen in till Sverige och Norge på en studieresa som en del av Liv och Freds samt Progressios fredsprojekt på Östtimor. Vårdar i Skandinavien var Liv och Fred samt den

norska organisationen European Religious Leader's Council.

Mycket uppskattat

Studieresan, som blev mycket uppskattad av delegationen, innehöll en mängd möten med svenska och norska NGOs som alla har lång erfarenhet av fredsarbete och religiös dialog. Dessa möten erbjöd både delegationen och de olika skandinaviska organisationerna möjligheter att utbyta erfarenheter och kunskaper. Delegationen fick även träffa representanter för Sida, svenska UD, norska folketinget, norska UD samt den norska statssekreteraren och berätta både om den

nuvarande situationen i Östtimor och om sitt initiativ.

Detta uppskattades mycket av både den svenska och den norska regeringens representanter då det gav dem tillfälle att höra civilsamhällets version av den senaste tidens händelser på Östtimor. Arbetet fortsätter nu på Östtimor med fortsatt stöd från Institutet för Liv och Fred samt Progressio. Förhoppningen är att detta forum kommer att vara igång till nästa vår och kunna påbörja sin programverksamhet i april 2007.

*Text Tommy Pollák, Östtimorkommittén, och
Kristina Lundborg, praktikant på Institutet för Liv och
Fred*

Foto Hendrik Amahorseja

Detta verk är licensierat under Creative Commons
Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5
Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller
skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street,
Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.